

Israel: den självdestruktiva nationen

Imånga avseenden är Israel världens mest egenartade stat. Den har en kort historia som inleds så sent som 1948, men gör samtidigt anspråk på en mångtusenårig historia. Det nya Israel tillkom genom ett beslut av Förenta Nationerna som ett hem för det judiska folket, som en tillflyktsort för ett folk i förskingringen som utsatts för den kända världshistoriens grymmaste folkmord.

Det återskapade Israel födelse var konfliktfylld och landet expanderade inte minst tack vare sina arabiska grannars missgrepp. När hela Jerusalem och Västbanken ockuperades satt Israel med trumf på handen, men försummade att använda sina kort för att nå en bestående, fredlig lösning. Tiden gick och den olagliga bosättningen på Västbanken har med åren skapat *fait accompli*, både på marken och i israelisk politik.

Genom förhållning och förnekelse av palestinsk legitimitet har Israel framgångsrikt förhindrat uppkomsten av en palestinsk stat. En tvåstatslösning lever vidare som en läpparnas bekännelse i Europa och USA, men allt färre tror på dess realism. Längesågs det arabiska stödet som avgörande, men efter det att Donald Trumps svärson Jared Kushner fick Gulfstaterna med på den så kallade Abrahampakten (2020), förlorade palestinierna sina bundsförvanter bland dem.

Återigen satt Israel med trumf på handen. Man hade skickligt spelat bort sin konkurrent om det omstridda territoriet. Dess långvariga ledare Benjamin Netanyahu kunde förbigå en demokratisk president i USA på hans hemmaplan i Washington genom att vända sig till det republikanska partiet. Det europeiska intresset för tvåstatsfrågan falnade och Putin visade förståelse för Netanyahus auktoritära böjelse.

Syrienkonflikten gav Israel nya möjligheter att visa sig nyttig för omvärlden.

Till den israeliska framgångssagan hör också landets avancerade, högteknologiska industri, inte minst försvarsindustrin. Även Finland är kund hos bolag vilka drar nytta av det nära samarbetet med USA som årligen subventionerar det israeliska försvaret. Idag har Israel Mellanösterns starkaste krigsmakt, även utan att räkna in de atomvapen som man varken medger eller förnekar att man utvecklat (med fransk hjälp).

*

Ett tryggt och lyckligt land kunde man tro? Nej, idag framstår Israel tvärtom som ett söndrat och kaotiskt land som kämpar med svåra existentiella problem. Hundratusentals demonstranter har envist protesterat mot den högerextrema regeringens planer att begränsa högsta domstolens rätt att bedöma lagligheten i parlamentets, Knessets, beslut. I ett land som saknar en skriven grundlag har detta garanterat att de lagstiftande och de dömande funktionerna inte sammanblandats.

Demonstranterna protesterar även mot den ökande 'teokratistening' av samhället, tendensen att via lagstiftningen införa religiösa regler i privatlivet. En stor del av regeringspartierna är religiösa, flera av dem starkt konservativa som betraktar Israel som en gudsstat där judendomens strängaste regler bör gälla för alla judiska invånare. I praktiken pågår ett intensivt kulturkrig: ska Israel fortsätta att vara den sekulära stat som Ben Gurion och andra invandrare från Europa skapade, eller ska de ultra-religiösa tillåtas att begränsa den liberala demokratin genom sina påbud?

Den andra stora frågan lyder: ska Israel vara

en stat för alla invånare, även för de tjugo procent, inom nuvarande, internationellt erkända gränser, som är muslimer – eller bekräftar beslutet att proklamera landet som en judisk stat att ojämlikheten cementeras och beskyllningen om ett apartheid-system besannas?

Sanningen är att Israel inte har mäktat svara på frågan om man framledes vill vara en judisk eller en demokratisk stat – båda definitionerna kan i längden inte gälla. När man målmedvetet inkorporerar Västbanken i den judiska staten får man på köpet fyra miljoner palestinier. De kan inte trollas bort eller stängas in i små enklaver och om de inte ges rösträtt är Israel inte längre en demokratisk stat. Ges de rösträtt, kommer de inte att acceptera judendomen som statsdoktrin.

Koloniseringen av Västbanken har gått så långt att bosättarna, kanske en halv miljon, i eget intresse kommer att rösta på de partier som stöder fortsatt utbyggnad och säger nej till en palestinsk stat. I samråd med de allt starkare religiösa partierna och den sekulära högern blir det allt svårare att i val bryta denna onda spiral. Visserligen skiljde det inte mycket mellan blocken i det senaste av fyra nyval, men inte heller mitten och vänstern har trovärdiga och konsekventa svar på de stora frågorna.

Många faktorer bidrar till det politiska dödsläget. Israel styrdes under många år av inflyttare från Europa, askenaser, som med basen i kibbutzerna bildade ett slags överklass inom arbetarpartiet. K.-A. Fagerholm var en varm Israelvän och samtida med dessa nybyggare. Nu dominerar många institutioner och partier av inflyttarna från Mellanöstern, Marocko, Etiopien, Irak med flera. Dessa *mizrahim* förde med sig andra seder och bruk och i viss mån en klanmentalitet.

Den massiva inflyttningen från Ryssland – kring en miljon – har även inverkat på den politiska kulturen. De kom från ett auktoritärt styrt land, ovana med de demokratiska procedurerna. De hamnade på den högra flygeln och såg politiken som en affärstransaktion och de hade lite till övers för palestinerna. Det har visserligen sagts att den andra och tredje generationen skulle vara mera liberal, men jag har inte belägg för det.

Den militanta högern gynnas av det konstanta hotet om terror. Den olösta Gaza-problematiken och

de desperata, amatörmässiga beskjutningarna från de instängda i enklaven underblåser den israeliska säkerhetsfixeringen. Regeringen kan regelmässigt demonstrera sin kapacitet till vedergällning, men är inte villig eller kapabel att lösa den situation som Ariel Sharon skapade när han utrymde Gaza.

Om inte Gaza erbjuder möjlighet att demonstrera slagkraft, återstår Libanon och Syrien som då och då drabbas av flygattacker mot Hizbollah eller iranska konvojer. Netanyahus återkommande budskap lyder: Vi vedergäller varje terrorangrepp. Öga för öga, tand för tand. Problemet är bara att attackerna ändå inte upphör. – Gideon Rachman har i *Financial Times* sagt att Netanyahu är ett taktiskt geni men en strategisk idiot.

*

Mitt första besök i ett segervisst Israel ägde rum 1973 då Israel vunnit sjudagarskriget. Då var mina värdar askenaser och man trodde att segern skulle leda till fred i utbyte mot land. Mellan 2007 och 2015 tillbringade jag mycket tid i Israel och Palestina under ett trettiotal vistelser i Jerusalem och på Västbanken. Nu hade många av mina kontakter *mizrahi*-bakgrund och jag lärde mig att Israel är ett starkt politiserat samhälle, medan Palestina ännu lider av sitt "Arafat-syndrom", förhoppningen om att man kan tvinga Israel till eftergifter med en hård linje. Men tudelningen mellan militanta och moderata har allvarligt försvagat den palestinska fronten.

Jag fick lära mig att utvandringsbakgrunden ofta var riktgivande för relationer och personval i Israel. Jag läste den liberala tidningen *Haaretz* och träffade progressiva israeler som ansåg att landet var på väg in i en återvändsgränd. Jag förstod snart att vi européer gärna lyssnar på dessa röster, men att de inte numera bär fram i det israeliska samhället. Den svenska professorn Lars Dencik vittnar i *Svenska Dagbladet* (29.3) om att majoriteten av deltagarna i de senaste protesterna är medelålders och äldre personer, mest askenaser, medan ungdomen och *mizrahim* saknas i leden.

Unga män och kvinnor indoktrinerar under den långa militärtjänsten och vänjer sig vid brutala metoder på Västbanken i jakten på militanta palestinier. De som inte mentalt klarar av kraven på anpassning lämnar Israel, flyttar till USA, Kanada, Australien eller Europa – en ny diaspora äger rum. Våldsspira-

len är ett faktum på Västbanken med mord på inflytare och med pogromen i byn Huwara.

*

Frågan återstår: finns det möjligheter till en självläkning som kan rädda Israel från den självdestruktion som tycks äga rum? Om så skall ske bör det politiska systemet reformeras för att förhindra den extrema splittring som kännetecknar det. En annan förutsättning är att Israels trogna skyddsmakt USA kommer till insikt om att dess starkaste bundsförvant i Mellanöstern håller på att försitta fatalierna. Detta i sin tur kräver att det amerikansk-judiska samfundet enar sig kring en linje som avviker från de evangelikal kyrkornas linje som republikanerna anammat. Chansen är inte stor när även demokraten Biden varit försiktig och inte stört Netanyahu alltför mycket.

Våldsamheterna på Tempelberget och i al-Aqsa-moskén kan leda till att Golfstaterna tar ett steg tillbaka i sina Israel-relationer och närmandet mellan Saudiarabien och Israel avbryts.

EU är splittrat och dess röst är svag. Många kritiska röster i Europa har tystnat av rädsla för att beskyllas för antisemitism. På den punkten har det officiella Israel, med stöd av den judiska diasporan, varit framgångsrik när man har lyckats stämpla kritik mot israelisk politik som klassisk antisemitism. Man förutsätter också att våra demokratier bör eliminera den uppenbara antisemitism som gör sig gällande inom den muslimska diasporan i våra länder, något som är lättare sagt än gjort. De muslimska samfunden ser att de västliga demokratierna står rådlösa när muslimer behandlas illa i Jerusalem och på Västbanken.

Till slut: tvåstatslösningen skjuts allt mera i bakgrunden och även många palestinier har förlorat tron på den. Vad återstår? Fortsatt kaos, kanske en ny intifada? Israel kan säkert hanka sig fram från kris till kris under kommande år. Men den sekulära ungdomens tro på en trygg framtid urholkas medan de ortodoxa familjernas stora barnkullar uppfostras att tro på judisk överhöghet mellan Medelhavet och Jordanfloden. En majoritet av israelerna odlar en martyr- och offerattityd i stället för att ta itu med framtidens utmaningar.

Jag skrev för några år sedan (*Hufvudstadsbladet*,

maj 2021) att Israel som nation inom trettio år måste lösa de existentiella frågorna med tanke på nationens överlevnad. Intressant nog fick jag inga motugg den gången. Israel som land är en så viktig och unik skapelse i mänsklighetens och judendomens historia att ansvaret för landets framtid angår oss alla. Det ansvaret realiseras inte av välmenande uppmaningar till återhållsamhet i våldsanvändning. Våra ställningstagande bör syfta till att de som innehar har maktens nycklar bör ta sitt ansvar för både Israels och Palestinas framtid på allvar – så länge tid är.

Långfredagen 2023

PÄR STENBÄCK

Fotnot:

Jag har här avstått från att tala om "fredsprocessen" som är en fiktion, och tar heller inte upp enstatsmodellen eftersom den skulle kräva en egen artikel. *Foreign Affairs* publicerade den 14 april en artikel som är läsvärd och viktig även om skribenterna Michael Barnett, Nathan Brown, Marc Lynch och Shibley Telhami lite väl optimistiskt tror på en förändrad amerikansk politik: "Israel's One-State Reality. It's Time to Give Up on the Two-State Solution" (14.4.2023), <https://www.foreignaffairs.com/middle-east/israel-palestine-one-state-solution>

NYA ARGUS

DYRA ORD BILLIGT

sedan 1907

◆
*aktuell forskning, politik,
litteratur, teater och film*

◆
Kom ihåg att förnya din prenumeration!

◆
PRENUMERATIONER

60 euro/år, studerande 30 euro/år.

nya.argus@gmail.com

nyaargus.fi

